

Ankara Kaleiçi'ndeki Konutları Niteliklerinin İncelenmesi

- Prof. Dr. R. Günsel TERZİOĞLU*
- Doç. Dr. Canan YERTUTAN*
- Dr. Ayfer AYDINER BOYLU*

Öz

Yaşlılık, daha önceki yaşam dönemlerinde kazanılmış

Araştırma, eski bir yerleşim yeri olan ve 1. Derece Tarihi Kentsel Sit Alanı ilan edilen Ankara Kaleiçi'ndeki konutların taşıdıkları niteliklerin sağlıklı yaşam koşulları açısından yeterliliğini incelemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırma Kaleiçi'nde Hülya Kuyumcu Sağlık Ocağında bulunan ev tespit fişlerinden Sistemik Örneklem Yöntemi ile belirlenen 446 hane üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, konutların tamamında elektrik, %51.4'ünde 2 oda bulunurken, %5.8'inde mutfak, %12.1'inde banyo, %0.6'sında ise borulu su bulunmamaktadır. Bu sonuçlar, bölgedeki konutların, sağlıklı konut nitelikleri arasında yer alan yeterli oda sayısı, ıslak mekanlar ve bu mekanlarda borulu suyun bulunması gibi nitelikler açısından yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Kaleiçi, konut nitelikleri

Abstract

Investigation The Qualifications of Housing Units in Ankara Kaleiçi

This research was designed and carried out in order to address eligibility for healthy living of the houses located in Kaleiçi of Ankara, which is an ancient settlement unit and classified as the 1st Degree Historical Urban Archeological Area. The study was carried out by involving 446 households selected from the household identification records held by Hülya Kuyumcu Health Care Center in Kaleiçi by means of using the Systematic Sampling Method. Results of the research show that all of the houses are equipped with electric facility, 51.4 % of them has 2 rooms, 5.8 % kitchen, 12.1 % bathroom and 0.6 % has water in pipes. These results reveal that the houses in the area are not satisfactory in terms of healthy housing qualifications including sufficient number of rooms, bathroom, toilet and kitchen and availability of water with pipe facility.

Key Words: Ankara, Kaleiçi, housing qualifications.

(*) Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü.

GİRİŞ

Çeşitli dönemlere ilişkin anıtsal ve sivil mimarlık değerlerini barındıran Ankara, başkent olduktan sonra hızlı bir değişime uğramış ve şehrin imar planının yapılması, alt yapı, yeni yerleşim yerlerinin açılması gibi hususlar öncelikli olarak ele alınmıştır. Şehir güneye doğru gelişmiş ve bu gelişim doğrultusunda orta ve yüksek gelir grubu da Kızılay'dan başlayarak güneye doğru kaymıştır (Ankara Kalesi Koruma ve Geliştirme İmar Planı Projesi,1987; Bir Kent Olarak Ankara,2003; Tuncer,2003b; Öztürk,2005).

Eski Ankara'nın bulunduğu bölgedeki Ulus Bentderesi Mahallesi yer alan ve kente hakim konumda bulunan tepe üzerinde inşa edilen Kale, tarih boyunca Ankara'da barınan birçok kavim tarafından çeşitli amaçlara yönelik olarak kullanılmıştır. Özellikle de 16.yy.ın ilk yarısında bir yerleşim merkezi olmuştur. Kale'nin yerleşim yeri olarak kullanıldığı dönemlerde, özellikle Osmanlılar zamanında, burada bulunan evlerin oldukça pahalı ve tercih edilen yapılar olduğu, bu yapıların mimari özelliklerinin geleneksel dokuyu yansıttıkları bilinmektedir. Ankara Kalesi, 1930'lara kadar kenti bir bütün olarak etkilemiştir. Fakat imar etkinliklerinin ve başkentlik işlevlerinin demiryolunun güneyinde kurulan yeni Ankara'ya kaydırılması, Eski Ankara'nın ve onunla birlikte eski kentsel yaşamın bir kenara bırakılması anlamına gelmiştir. Ayrıca II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan gecekonduların ilkleri de Eski Ankara bölgesinde bulunan Kale çevresinde oluşmuş ve Ulus'a doğru gelişmiştir. Bölge, 1970'li yıllara gelindiğinde ise, nüfusu artan ve kapladığı alanı genişleyen kentin, alt bölümlerinden biri olmuştur. Bu durum eski Ankara'nın kısmen plansız olarak bırakılmasında, bölgenin toplumsal açıdan önem ve prestij yitirmesinde, burada yaşayanların prestijli alanlara kaymasında ve bu alanda farklı kırsal yerleşmelerden gelen alt ve orta gelir grubundan ailelerin yaşamasında önemli

rol oynamıştır. Fakat bölgenin kurulan yeni merkezden uzak olması ve ana yol ağının dışında kalması geleneksel dokusunun belirli ölçüde de olsa korunabilmesini sağlamıştır (Bademli,1985; Ankara Kalesi Koruma ve Geliştirme İmar Planı Projesi,1987; Asatekin,1992; Altındağ Belediyesi,1994; Ankara Enstitüsü Vakfı,2004).

Geleneksel dokusu belirli ölçüde korunabilse de, bölgede meydana gelen sosyal değişim, mimariye de yansımıştır. Bu yansımanın etkileri ise, konut parsellerindeki bölünmeler, değişimler, yok olmalar, yok etmeler ve eklemelerle özgün niteliklerin yitirilmesi ve giderek doku özelliklerinde bozulmaların başlaması olarak görülmüştür. Bu durumu önlemeye yönelik olarak bölge, 80'li yıllarda 1. derece sit alanı haline getirilmiş ve geliştirme, koruma projeleri üzerinde çalışmalar başlamıştır. Günümüzde ise Ankara Kalesi çevresi, eski bir yerleşim yeri olmasının yanı sıra, restore edilmiş ve edilmekte olan eski Ankara evleri ile Ankara tarihini yansıtan önemli bir turistik bölge haline gelmiştir. Bölgede az miktarda 17. ve 18. yy., çoğunlukla da 19. ve 20. yy.'a ait ev örnekleri görülmektedir (Bademli,1985; Asatekin,1992; Altındağ Belediyesi,1994; Ankara'nın Tarihi ve Coğrafi Durumu,2005).

Tarihsel, kültürel ve etnografik yaşantımızın en önemli göstergeleri olan tarihsel çevrelerin geleneksel konut dokularının korunması gerekir. Bu çevreler birer kültür değeri, varlığı olduğu kadar, birer konut stoku olarak da ele alınmalı ve bu çevreleri korumanın yanı sıra, sağlıklaştırma ve yenilemeye ilişkin çalışmalar da yapılmalıdır. Çünkü konut, insanları doğanın soğuk, sıcak, yağmur gibi etkilerinden korumasının yanı sıra, onların her türlü sosyal ve kültürel eylemlerine de olanak sağlayan bir ortamdır. Nitelikli olmayan konut, bizzat kendisinin bir sağlık sorunu olması yanında, sosyo-psikolojik ve kültürel sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle insanların sosyal ve

ekonomik durumlarına bakılmaksızın T.C. Anayasasının 57.maddesinde de yer aldığı gibi, ailelerin sağlıklı konutlarda yaşama hakkına sahip olmaları gerekir. İnsanların sağlıklı konutlarda yaşama hakkına sahip olabilmesinde; konutların arsa ve yapı malzemeleri, hacim ve havalandırma, güneş ışığı ve aydınlatma, ısıtma, konut kolaylıkları, afet ve kazalara karşı güvenilir olma ile psiko-sosyal nitelikleri önemli rol oynar (Ceyhan,1995; Akdur ve Arkadaşları,1998; Tuncer,2003a). Ankara Kaleiçi konutlarına ilişkin yapılan çalışmalarda, çoğunlukla konutların restorasyonu ele alınmış olup, konutları sağlıklı yaşam koşulları açısından inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır (Urak,2002; Altındağ Belediyesi,1994). Bu nedenle araştırmada, 1. Derece Tarihi KentSEL Sit Alanı ilan edilen Ankara Kaleiçi'ndeki konutların mevcut nitelikleri sağlıklı bir konutta bulunması gereken niteliklerden kat sayısı, oda sayısı, mülkiyet, ıslak mekanlar, borulu su ve elektrik durumu açısından incelenmiştir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma, Kaleiçi'nde bulunan Ankara ili Sağlık Müdürlüğüne bağlı Altındağ Sağlık Grup Başkanlığı Hülya Kuyumcu Sağlık Ocağında (Fatih 2) 11 Haziran -11 Temmuz 2001 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırma kapsamına alınacak hane sayısı sağlık ocağında kayıtlı bulunan ailelere ait 1735 ev tespit fişlerinden Sistematik Örneklem Yöntemi ile seçilmiş ve 446 olarak belirlenmiştir (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu,1994).

Araştırma formu, 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı'nda yer alan konut niteliklerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formunun işlevliğini saptamak amacıyla, form rasgele seçilen 30 haneye uygulanarak bir ön çalışma yapılmıştır. Bu ön çalışma sonucunda formda aksayan hususlar saptanıp düzeltilmiş ve araştırmada kullanılan anket formu ortaya çıkmıştır.

Araştırma verileri, araştırmacıların geliştirdikleri anket formuna bağlı kalınarak eğittikleri Hacettepe Üniversitesi Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü 3. sınıf öğrencilerinin, her konutta soruları yanıtlayabilen kişilerle yüz yüze yaptıkları görüşmeler sonucunda toplanmıştır. Anketin uygulanması aşamasında öncelikle örnekleme çıkan konutlara gidilmiş, görüşmeyi kabul etmeyenler veya bulunamayanlar araştırma kapsamı dışında bırakılarak önceden belirlenen yedek konutlar araştırmaya alınmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler "SPSS for Windows 11.5" yazılımı ile araştırmacılar tarafından işlenmiştir. Bölgedeki konutların mevcut niteliklerini belirlemede değişkenlerin önemli bir etkisi olmayacağı düşüncesiyle değişken kullanılmamıştır. Bu nedenle elde edilen veriler, herhangi bir değişkene bağlı kalınmaksızın analize tabi tutulmuş, her bir soru için tanımlayıcı istatistikler olan mutlak ve yüzde değerlerini gösteren frekans tabloları hazırlanmış ve elde edilen sonuçlar sayı ve yüzde olarak yorumlanmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Ailedeki Kişi Sayısı

Ankara Kaleiçi'ndeki konut niteliklerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, konutlarda yaşayan aileler arasında 4 kişilik olanlar (%36.1) önde gelirken, bunu 5 kişilik aileler (%23.3) izlemektedir (Tablo 1). 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Türkiye (%23.4) ve Ankara ili (%28.8) genelinde hane halkı sayısı 4 olan aileler önde gelirken, bunu hane halkı sayısı 3 olanlar (Türkiye %17.1, Ankara %21.2) izlemektedir.

Ortalama aile büyüklüğü Kaleiçi'nde 4.4 iken, bölgede Altındağ Belediyesi tarafından 1987 yılında yapılan araştırmada 4.3 olarak bulunmuştur. Ortalama aile büyüklüğü 2000 Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Ankara genelinde 3.8, Türkiye genelinde ise 4.5'dir. Bu durum Kaleiçi'ndeki konutlarda yaşayan ailelerin çok düşük oranda da

olsa 14 yıl önceye ve Ankara geneline göre daha kalabalık olduğunu göstermektedir.

Tablo 1: Ailedeki Kişi Sayısı

Kişi sayısı	Sayı	%
2	31	7.0
3	67	15.0
4	161	36.1
5	104	23.3
6	51	11.4
7	20	4.5
8	7	1.6
9	2	0.4
10	3	0.7
Toplam	446	100.0

Konutların Yapım Yılı

Tablo 2'de bölgenin eski bir yerleşim yeri olması ve konutların yarıya yakınında (%49.3) kiracıların yaşaması nedeniyle konutların yarısından biraz fazlasının (%59.4) kaç yıllık olduğunun bilinmediği görülmektedir. Yapım yılı bilinenler arasında ise bölgenin 1. derecede sit alanı olması nedeniyle 100 yıldan fazla olanların (%8.2) önde geldiği görülmektedir.

Tablo 2: Konutların Yapım Yılı

Yıl	Sayı	%
- 9	2	0.4
10 - 19	21	4.7
20 - 29	9	2.0
30 - 39	16	3.6
40 - 49	14	3.1
50 - 59	22	4.9
60 - 69	22	4.9
70 - 79	16	3.6
80 - 89	16	3.6
90 - 99	7	1.6
100 +	36	8.2
Bilinmeyen	265	59.4
Toplam	446	100.0

Konutların Kat Sayısı

Bölgede bulunan konutların kat sayısının belirtildiği Tablo 3'de, konutların yarısından biraz fazlasının (%50.3) tek katlı, yarıya yakınının ise (%42.8) 2 katlı olduğu görülmektedir. Çok az da olsa 3 katlı (%6.7) konutlara rastanmıştır. Bu durum bölgenin sit alanı olması nedeniyle eski konutların yıkılıp yerine çok katlı konutların yapılmasına izin verilmemesinden ve böylelikle bölgenin özelliğinin korunmasına özen gösterilmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 3: Konutların Kat Sayısı

Kat sayısı	Sayı	%
Tek katlı	224	50.3
2 katlı	191	42.8
3 katlı	30	6.7
Cevapsız	1	0.2
Toplam	446	100.0

Konutların Mülkiyet Durumu

Tablo 4'de Kaleiçi konutlarının mülkiyet durumu incelendiğinde, konutlarda kiracı olarak oturanların oranının yarıya yakın olduğu (%49.3), düşük oranda da olsa (%5.6) ücretsiz oturanların bulunduğu saptanmıştır. Altındağ Belediyesi tarafından yapılan araştırmada da konutlarda oturanların çoğunluğunun kiracı olduğu, fakat bugüne göre kiracıların oranının (%71.5) ev sahibi oranından (%24.1) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum bölgenin turizme açılması nedeniyle turizme yönelik faaliyetlerde bulunmak isteyenlerin buradaki konutları satın almalarından kaynaklanabileceği gibi, bölgenin prestij kaybetmesi nedeniyle satış fiyatlarının düşmesinden de kaynaklanabilir.

Bölgedeki kiracı oranı 2000 Genel Nüfus Sayımı Türkiye (kiracı %23.9, ev sahibi %68.0) ve Ankara (kiracı %31.3, ev sahibi %58.6) sonuçlarıyla karşılaştırıldığında bölgedeki kiracı oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç bölgenin turizme açılması nedeniyle ev sahibi olanların oranında artış olmasına rağmen halen bölgede oturan ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olmasından kaynaklanabilir.

Tablo 4: Konutların Mülkiyet Durumu

Mülkiyet durumu	Sayı	%
Kendi evi	201	45.1
Kiracı	220	49.3
Ücretsiz oturuyor	25	5.6
Toplam	446	100.0

Konutların Oda Sayısı

Ailelerin yaşadıkları konutların oda sayısının belirtildiği Tablo 5’de, konutların %51.4’ünün 2 odalı olduğu görülmektedir. Altındağ Belediyesi’nin yaptığı araştırmada da 2 odalı konutlar çoğunlukta ise de (%38,8) bu oranda artış olmuştur. 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarında ise 4 odalı konut oranı Türkiye (%40.6) ve Ankara genelinde (%56.0) ilk sırada gelmektedir. Bu durum bölgede bulunan konutların oda sayısının Türkiye ve Ankara genelindeki konutların oda sayısına göre daha az olduğunu göstermektedir.

Araştırmadaki 446 konutta bulunan 1120 odada 1977 kişi yaşadığı için, oda başına düşen ortalama kişi sayısı 1.8 olarak bulunmuştur. Oda başına düşen kişi sayısının 1.5 üzerinde olması ise, konutların sağlık standardının düşüklüğünü gös-

termektedir (Güler ve Çobanoğlu,1994). Konutlardaki oda sayısının Türkiye ile Ankara geneline ve 14 yıl öncesine oranla daha az olması, bölgenin sosyo-ekonomik düzeyi düşük aileler tarafından tercih edilmesi nedeniyle konutların birden fazla aile tarafından kullanılmasına veya sit alanı olması nedeniyle oda ihtiyacını karşılamaya yönelik yenileme çalışmaları yapılamamasına bağlanabilir.

Tablo 5: Konutların Oda Sayısı

Oda sayısı	Sayı	%
1 oda	29	6.5
2 oda	229	51.4
3oda	133	29.8
4 oda	41	9.2
5 oda +	14	3.1
Toplam	446	100.0

Konutlarda Islak Mekanların Bulunduğu Alanlar

Konutlardaki ıslak mekanların durumu incelendiğinde (Tablo 6), konutların yarısından fazlasında ıslak mekanlardan mutfak (%83.6) ve banyonun (%61.6) evin içinde bağımsız, yarısından azında ise tuvaletin (%43.0) evin içinde bağımsız olduğu

Tablo 6: Konutlarda Islak Mekanların Bulunduğu Alanlar

Islak mekanların bulunduğu alan	Tuvalet		Banyo		Mutfak		Tuvalet+ Banyo		Banyo+ Mutfak		Tuvalet+ Mutfak +Banyo	
	Sayı N:446	%	Sayı N:446	%	Sayı N:446	%	Sayı N:446	%	Sayı N:446	%	Sayı N:446	%
Evin içinde bağımsız	192	43.0	275	61.6	373	83.6	26	5.8	22	4.9	1	0.2
Evin içinde ortak	14	3.1	6	1.3	5	1.1	2	0.4	8	1.8	3	0.6
Evin dışında bağımsız	115	25.8	8	1.8	12	2.7	30	6.7	-	-	-	-
Evin dışında ortak	55	12.3	1	0.2	-	-	2	0.4	-	-	-	-
Yok	-	-	54	12.1	26	5.8	-	-	-	-	-	-

saptanmıştır. Çok az da olsa tuvaletle banyosu, mutfakla banyosu veya tuvaleti, banyosu ve mutfak bir arada evin içinde veya dışında olan konutlar bulunduğu gibi, banyosu (%12.1) ve mutfak (%5.8) hiç olmayan konutlara da rastlanmıştır. Bölgede 1987 yılında Altındağ Belediye'since yapılan çalışmaya göre mutfak hiç olmayan konut oranında (%4.5) az da olsa artış, banyosu hiç olmayan konut oranında (%51.5) ise büyük oranda azalma olmuştur. Son 2000 Genel Nüfus Sayımı Türkiye (banyosuz %3.6 ve mutfaksız %2.7) ve Ankara (banyosuz %1.7 ve mutfaksız %0.7) genelindeki banyosuz ve mutfaksız konut oranına göre bölgedeki banyosuz ve mutfaksız konut oranı daha yüksek çıkmıştır. Türkiye (%1.1) ve Ankara (%0.1) genelinde tuvaletsiz konut az da olsa bulunurken, bölgede rastlanmamıştır. Bu durum bölgede bulunan konutlarda yapılacak yenileme çalışmalarında konutlarda banyo ve mutfak ihtiyacını karşılamaya yönelik düzenlemelerin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Konutlarda Borulu Suyun Bulunduğu Alanlar

Konutlardaki ıslak mekanlarda bulunması gereken borulu suyun (Tablo 7), konutların %0.6'sında bulunmadığı, suyun mahalle çeşmesinden karşılandığı belirlenmiştir. Bölgede 1987 yılında Altındağ Belediyesi'nce yapılan araştırma sonuçlarına (%34.0) göre borulu suyu olmayan konut oranında azalma olduğu, 2000 Genel Nüfus Sayımı Türkiye (%8.5) ve Ankara (%1.7) genel sonuçlarına göre de, bölgedeki konutların borulu su bakımından daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Konutların yarısından fazlasında (%64.6) tüm ıslak mekanlarda borulu su bulunurken, %21.0'inde konutun içinde sadece bir yerde, %4.7'sinde ise sadece bahçede olanlara rastlanmıştır (Tablo 7). Bölgedeki konutların durumunda 1987 yılında Altındağ Belediyesi'nce yapılan araştırma ile 2000 Genel Nüfus Sayımı Türkiye ve Ankara genel sonuçlarına bakıldığında iyileşme gözlenmekle beraber yapıla-

cak yenileme çalışmalarında tüm ıslak mekanlarda borulu suyun bulunmasına yönelik düzenlemelerin gerekliliği görülmektedir.

Tablo 7: Konutlarda Borulu Suyun Bulunduğu Alanlar

Borulu suyun bulunduğu alan	Sayı	%
Evin içinde sadece bir yerde	93	20.9
W.C., mutfak ve banyoda	286	64.1
W.C.'nin içinde ve dışında	2	0.5
Mutfak ve W.C.'de	11	2.5
Mutfak ve banyoda	24	5.4
W.C. ve banyoda	4	0.9
Mutfakta	1	0.2
Mutfakta ve bahçede	1	0.2
Evin bahçesinde	21	4.7
Borulu su yok	3	0.6
Toplam	446	100.0

Konutlarda Elektrik Bulunma Durumu

Konutların tamamında elektrik bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kaleiçi; eski bir yerleşim yeri olması nedeniyle burada bulunan konutların çoğunluğunun yapım yılı bilinmemekte, bilinenler arasında ise 100 ve daha fazla yıllık olanlar, tek ve iki kattan oluşanlar ile 4 kişilik ailelerin yaşadıkları önde gelmektedir.

Araştırmada incelenen konut nitelikleri Türkiye ve Ankara geneli ile karşılaştırıldığında, konutlardaki kiracı oranı ile iki odası bulunan, banyosu ve mutfak olmayan konut oranı Türkiye ve Ankara geneline oranla daha yüksekken, borulu suyu bulunmayan konut oranı Türkiye ve Ankara geneline oranla daha düşük olup, tuvaletsiz ve elektriksiz konuta rastlanmamıştır.

Bu nitelikler 14 yıl öncesi ile karşılaştırıldığında, kiracı oranı ile borulu suyu ve banyosu olmayan konut oranında azalma, mutfaksız ve 2 odalı konut oranında artış olmuştur.

Tüm bu sonuçlara göre, 80'li yıllarda 1.derece sit alanı ilan edilen bölgedeki konutlarda yaşayan ailelerin yaşam kalitelerini yükseltmek için konutların; geleneksel dokularının korunmasının yanı sıra ailelerin; özellikleri, istek ve ihtiyaçları dikkate alınarak, minimum sağlıklı konut koşulları arasında

yer alan yeterli oda sayısı, ıslak mekanlar ve bu mekanlarda borulu suyun bulunması gibi niteliklerin gerçekleştirilmesi kaçınılmazdır. Bu amaçla ilgili yerel yönetimlerin konuya ilişkin kuruluşlar ve bu konutlarda yaşayan ailelerle çözüm getirici ortak projeler üretmeleri gerekir.

KAYNAKÇA

Akdur, R.ve Arkadaşları (1998). Halk Sağlığı. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Antıp A.Ş. Yayınları. Ankara

Altındağ Belediyesi (1994). Altındağ 1994. Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd.Şti.

Ankara Enstitüsü Vakfı (2004). Ankara Başkentin Tarihi, Arkeolojisi ve Mimarisi. Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları:6, Ankara: Nurol Matbaacılık

Ankara Kalesi Koruma ve Geliştirme İmar Planı Projesi (1987). Ankara:Ajans Türk Matbaacılık.

Ankara'nın Tarihi ve Coğrafi Durumu (2005). Retrieved April 26, 2005, from <http://www2.gantep.edu.tr/dg21382/tarihi.htm>

Asatekin, G. (1992). "Ankara Kaleiçi: Salt Fiziksel Çevre mi Korumaya Değer. Ya İçinde Yaşayanlar" Mimarlık Dergisi. 249:15-16.

Bademli, R. (1985). "1920-40 Döneminde Eski Ankara'nın Yazgısını Etkileyen Tutumlar".Mimarlık Dergisi. 85:2-3:10-16.

Bir Kent Olarak Ankara (2003). Retrieved August 21, 2003, from <http://www.geocities.com/mimarbin/mimar05.htm>

Ceyhan, O. (1995). Konut ve İnsan Sağlığı. Aile Sağlığı El Kitabı. Erciyes Üniversitesi Yayınları No:83. Kayseri.

Gediz, U. (2002). Kullanımda Değerlendirme: Ankara Kaleiçi Restorasyon / İşlevsel

Dönüşüm Uygulamaları ve Ankara Halkı. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi.19: 1: 45-62.

Öztürk, N. (2005). Ankara'nın Kuruluşunda Vakıfların Rolü. Retrieved May 24, 2005, from <http://www.osmanli.org.tr/yazi.php?bolum=4&id=261>

Sümbüloğlu K; Sümbüloğlu, V. (1994). Biyoistatistik. Ankara: Özdemir Yayıncılık

T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Kurumu (2000). Genel Nüfus Sayımı. Ankara:T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Tunçer, M. (2003a). Ankara 'da Tarihsel Çevrenin Korunmasına Yönelik Politikalar. Retrieved August 21, 2003, from http://www.yapiworld.com/cevre/tuncer_Ankara.htm_101k

Tunçer, M. (2003b). Eski Ankara ve Koruma. Retrieved November 17, 2003, from <http://ws.ada.net.tr/tepkiforum/index.php>.